

Ohlédnutí za lexikologickým kolokviem

Proměny slova

Darina Hradilová

Rok 2012 byl rokem, na jehož počátku by býval prof. PhDr. Edvard Lotko, CSc., oslavil své osmdesáté narozeniny (18. 1.) a na jehož konci jsme si připomněli roční výročí jeho úmrtí (9. 12.). Při této příležitosti Katedra bohemistiky Filozofické fakulty Univerzity Palackého uspořádala lexikologické kolokvium *Proměny slova*, na němž prezentovali své práce žáci a následovníci profesora Lotka.

Kolokvium zahájil vedoucí katedry bohemistiky prof. PhDr. Tomáš Kubíček, Ph.D., jenž mezi přítomnými přivítal paní Janu Lotkovou s dcerou, které laskavě přijaly pozvání organizátorů a zúčastnily se dopoledního jednání. Odborná vystoupení otevřela doc. PhDr. Eva Jandová, Ph.D., osobní vzpomínkou na profesora Lotka a poté pokračovala svým příspěvkem *Neologismy tvořené z příjmení politiků (od čunkodomků přes bobotrik k polévce havlovačce)*, v němž analyzovala vybraná nová slova z hlediska slovo tvorby. V souvislosti s tím komentovala také perspektivy začlenění takto tvořených neologismů do struktur lexikálního systému.

V následujícím příspěvku *Proměny českého lexika v letech 1948–1989* nastínil PhDr. Ondřej Bláha, Ph.D., klíčové vývojové tendence ve slovní zásobě češtiny v době budování, reformy, normalizace a odumírání socialismu v Československu. Prostřednictvím autentického materiálu, získaného převážně excerpcí periodik *Rudé právo*, *Stráž lidu* a *Mladý svět*, demonstroval jednak vývojové procesy stimulované zvnějšku, tj. potřebami společnosti, resp. kolektivu uživatelů češtiny, jednak vývojové procesy imanentní, tedy plynoucí z proměn vnitřní struktury jazyka.

Doc. PhDr. Božena Bednaříková, Dr., ve svém vystoupení hledala odpověď na otázku *Proč „lexikální morfologie“?* Jako možné řešení načrtla rozdíl mezi morfologií tvaroslovnou a lexikální, přičemž poukázala na to, že morfologický proces flexe neslouží pouze formální strukturaci věty, ale plní i funkce odrazové, tedy funkce, jež spadají spíše do kompetence morfologie lexikální.

Doc. PhDr. Diana Svobodová přispěla studií *K typologické odlišnosti přejatých neologických prvků*, ve které se zabývala projevy mezijazykových interakcí,

kteří je v současné době možné sledovat v souvislosti s přejímáním cizojazyčných prostředků do české slovní zásoby a které se projevují v oblasti morfologie a morfematiky, syntaktických struktur, slovtvorby, sémantiky, komunikačních obrátů a dalších. Věnovala se také míře formální inkompatibility, resp. inadaptability prostředků převzatých z analytických jazyků, jež se jeví z hlediska češtiny jako cílového systému jako anomální a mohou do jisté míry ovlivňovat jeho kompaktnost a iniciovat v něm dílčí změny, jakými jsou např. nárůst podílu izolačních, aglutinačních a polysyntetických rysů.

Odpolední jednání zahájil doc. Mgr. Patrik Mitter, Ph.D., příspěvkem nazvaným *Odmítavé postoje k hybridním složeninám v české jazykovědě v průběhu 20. století*. Představil analýzu vnímání hybridních kompozit (zvláště s prvním komponentem cizího původu) v české jazykovědné literatuře 20. století a poukázal na tehdejší odmítavý postoj vůči takto tvořeným slovům. Následně popsal obrat v chápání jejich statusu ve slovní zásobě (a v jazyce vůbec), ke kterému došlo v průběhu 60. let 20. století, a zdůraznil, že od této doby jsou hybridní kompozita v mluvnických a lexikografických popisech uváděna, resp. zaznamenávána bez jakýchkoli hodnotících soudů a doporučení nahrazovat je jiným typem synonymního pojmenování.

Vystoupení Mgr. Jindřišky Svobodové, Ph.D., *Ohrožování tváře jako prostředek komunikační strategie* vhodně odkazovalo k tomu, že odborné zájmy profesora Lotka se nesoustřeďovaly pouze na oblast lexikologie, ale též na rétoriku a kulturu mluveného projevu. Příspěvek byl zaměřen na komunikační analýzu specifického typu mediálních dialogů uskutečňovaných v rámci pravidelné televizní relace vysílané soukromou televizní společností Prima FTV *Ano, šéfe*. Autorka příspěvku prezentovala jazykový materiál získaný z nahrávek těchto pořadů, přičemž se zaměřila zejména na analýzu komunikačních funkcí expresivních vyjadřovacích prostředků.

Jako poslední vystoupila organizátorka kolokvia Mgr. Darina Hradilová, Ph.D., která přednesla referát nazvaný *Asymetrické antonymické modely v současné slovní zásobě*. Cílem jejího příspěvku bylo poukázat na utvářenost asymetrických antonymických modelů, které lze vnímat jako anomálii mezi antonymickými vztahy, které jsou ze své podstaty symetrické. Autorka vymezila typy antonymických asymetrií, sledovala příčiny jejich vzniku a analyzovala asymetrické antonymické páry se zřetelem k jejich formálním, významovým a funkčním charakteristikám.

Kolokvium proběhlo ve vynikající tvořivé atmosféře, k níž přispěla bezpochyby i hojná účast posluchačů-studentů. To byl ostatně i jeden z cílů kolokvia: navázat na pedagogický odkaz profesora Lotka a přizvat k odborné diskuzi studenty, jež měla vystoupení přednášejících inspirovat a přivést k hlubšímu zájmu o daný obor.

Svým pedagogickým rozměrem kolokvium *Proměny slova* naplňovalo i cíle grantového projektu *Inovace filologických studijních oborů se zřetelem k potřebám trhu práce* (CZ.1.07/2.2.00/15.0291), na němž se Katedra bohemistiky FF UP podílí. Finanční podpora z prostředků projektu přispěla k příjemnému průběhu kolokvia a zejména díky ní je možno přednesené příspěvky souborně vydat tiskem.¹

Mgr. Darina Hradilová, Ph.D.
Katedra bohemistiky
Filozofická fakulta
Univerzita Palackého
Křížkovského 10
77180 Olomouc
darina.hradilova@upol.cz

¹ HRADILOVÁ, Darina et al. (2013). *Proměny slova*. Olomouc: Univerzita Palackého.